

NORRTÄLJE
KOMMUN

Norrtälje kommun

Platsutvecklingsstrategi

för landsbygds- och skärgårdsutveckling

Innehåll

Sammanfattning och läsanvisning.....	3
Läsanvisning	4
Del 1: En bakgrund till platsutveckling och landsbygds- och skärgårdsutveckling.....	4
Vad är platsutveckling?.....	4
Vad är landsbygds- och skärgårdsutveckling?	6
Varför en platsutvecklingsstrategi?	11
Del 2: Platsutvecklingsstrategi och genomförande	14
Strategier för platsutveckling i Norrtälje kommun	14
Att arbeta med platsutveckling	17
Lista med underlag som är relevanta	19

[för att uppdatera, klicka på innehållsförteckningen och välj ”Uppdatera tabell”]

Sammanfattning och läsanvisning

Platsutvecklingsstrategi för landsbygds- och skärgårdsutveckling med genomförandeplan har tagits fram i syfte att stärka arbetet med utvecklingen i landsbygds- och skärgårdsområden. Arbetet bygger på lokal samverkan, civilsamhällets delaktighet och ökad intern samordning inom kommunen. Strategin vilar på fyra bärande principer: att möjliggöra möten mellan offentliga-, civilsamhället- och näringslivets aktörer; att synliggöra lokala resurser; att samverka i landsbygds- och skärgårdsutvecklingen med kommunens övriga verksamheter; samt att använda platsutveckling som metod för att komplettera det befintliga landsbygds- och skärgårdsarbetet.

Genomförandet sker stegvis och inleds under 2025–2026 med två till tre pilotprojekt. Dessa ska fungera som lärande exempel och bidra till att utveckla gemensamma arbetssätt. Under 2026 ska kommunen också kartlägga bygderna. Parallellt genomförs en bygdeturné där kommunen träffar invånare, föreningsliv och näringsliv i dialogmöten för att fånga upp behov och etablera en struktur för samverkan, samt förstå vilka synergieffekter som kan uppnås med pågående processer hos andra förvaltningar. Under dialogmöten ska kommunen tillsammans med lokala aktörer identifiera behov och initiera framtagande av lokala handlingsplaner eller prioriteringslistor som ska leda till platsutvecklingsprojekt. Initiativen ägs och drivs lokalt av föreningar eller utsedda representanter, med stöd från processledare¹ från kommunen. För att en plats ska kunna bli föremål för platsutveckling krävs bland annat att det finns lokal samverkan, tydligt utvecklingsbehov och förutsättningar för gemensamma prioriteringar.

För att stödja platsutvecklingsarbetet föreslås en intern samordningsstruktur inom kommunen bestående av processledare och en samordningsgrupp med berörda tjänstepersoner. Ekonomiska resurser riktas till lokalt initierade projekt, och arbetet kan även kopplas till externa finansieringsmöjligheter. Genomförandeplanen ska aktualiseras varje mandatperiod.

Platsutveckling ses både som en konkret metod och en lärandeprocess, där kommunen och civilsamhället tillsammans bidrar till lokal utveckling och stärkt förtroende mellan

¹ Kommunens roll i platsutvecklingen är att vara processledande och samordnande. Det innebär att kommunen inte driver utvecklingen ensam, utan leder och stödjer processen tillsammans med lokala aktörer. I praktiken utövas den processledande rollen av kommunstyrelsekontorets funktion med ansvar för landsbygds- och skärgårdsfrågor, som ansvarar för att skapa struktur, engagemang och framdrift i arbetet. Det processledande arbetssättet bygger på dialog, gemensamt lärande och ett stegvis arbetssätt, där kommunen fungerar som möjliggörare och länk mellan olika aktörer.

invånare och kommun. Strategin utgör därmed ett långsiktigt verktyg för att öka kvaliteten och legitimiteten i kommunens landsbygds- och skärgårdsarbete.

Strategin har tagits fram av näringslivs- och etableringsenheten och avser vara ett första steg för utveckling av arbetet med att stärka landsbygds och skärgårdsområden. Enheten avser förankra strategin och samverka kring den med övriga förvaltningar när den implementeras.

Läsanvisning

Detta är ett styrdokument som består av två delar. Den första delen består av en kunskapsbakgrund och exempel på hur andra kommuner arbetar. Den andra delen innehåller själva strategin, dess syfte och hur den ska genomföras. Strategin innebär ett kollektivt lärande och kunskapsdelen syftar till att ge strategin en kontext och förklara bakgrunden till varför platsutvecklingsstrategin behövs. Del 2 kan läsas självständigt.

Del 1: En bakgrund till platsutveckling och landsbygds- och skärgårdsutveckling

Vad är platsutveckling?

Platsutveckling är en metod för samverkansprocesser. Platsutvecklingsprocessen är medskapande och kreativ för att samla in idéer, utvärdera och utveckla platser, forma en gemensam vision och stärka banden mellan plats och människa. Genom att arbeta med denna metod kan platser utvecklas tillsammans med de som använder eller är i direkt koppling till platsen. Platsutveckling är samhällsdrivet, visionärt, anpassningsbart, inkluderande, kontextspecifikt, dynamiskt, tvärvetenskapligt, transformativt, flexibelt och socialt. Platsskapande är vanligtvis inte top-down-drivet, designdrivet, en generell lösning eller snabb fix, statiskt och endimensionellt, utan ska följa 11 principer för platsbyggnad, se faktaruta.

En plats kan vara en ort, en bygd, en ö eller en del av något av dessa, flera öar eller bygder som har en gemensam problemställning eller utvecklingsbehov. En plats kan alltså vara både geografiskt och tematiskt avgränsat. Platsutveckling som metod syftar till förändring med en långsiktig förankring där olika lösningar kan testas genom organisatoriska eller fysiska åtgärder och aktiviteter. Det kan vara att testa en annan användning inför att en mer långsiktig och permanent fysisk förändring, att etablera nya samverkansformer och incitament för förändring eller att en plats genom gemensamma resurser rustas upp/utvecklas till en aktiv mötesplats (och serviceställe). Processerna kan vara enskilda utifrån unika förutsättningar på platsen, eller tematiska där fler platser väljer att samverka kring en gemensam fråga, men med olika lösningar på olika platser. För platsutvecklingsarbetet i Norrtälje kommun bör dessa tre principer vara vägledande:

- Särskiljning - varje plats är unik och utvecklingen ska bygga på dess egna förutsättningar.
- Samsyn – utvecklingen kräver en gemensam målbild mellan kommun, civilsamhälle och näringsliv.
- Samarbete – platsutveckling är ett delat ansvar där kommunen är möjliggörare och partner, inte ensam utförare.

Platsutvecklingsprocessen

I processen ingår olika moment som kan skilja sig mellan olika platser och anpassas efter platsens förutsättningar, både geografiska och organisatoriska, men oftast ingår dessa fyra moment:

1. **Definiera och samla viktiga aktörer;** med direkt koppling och engagemang för platsen/utmaningen – ett engagemang som är av stort värde att förvalta under hela processen.
2. **Ta fram en gemensam vision;** genom att analysera och utvärdera platsen, samt identifiera behov och nyckelfrågor tillsammans.
3. **Ta fram en handlingsplan;** där gemensamma mål formuleras samt användning och karaktär definieras. Säkerställ ett hållbart genomförande genom att formulera aktörernas olika roller och ansvar i genomförandet.
4. **Genomför;** snabba och enkla projekt och åtgärder för att konkretisera visionen genom fysisk form eller inbjudande aktiviteter.

Platsutveckling är både en övergripande idé och ett praktiskt tillvägagångssätt för att utveckla och förbättra ett grannskap, en ort, en stad eller en region. Det handlar om att skapa platser utifrån människan och platsens identitet, samt att främja sociala aktiviteter och kulturellt utbyte. Platsutveckling ska inspirera människor att gemensamt omforma sin närmiljö och samtidigt stärka kopplingen mellan människor och de platser som de delar.

FAKTARUTA: PPS Platsbyggnadsprinciper

PPS är en organisation med 40 års erfarenhet av platsutveckling och har inspirerat platsutvecklare över hela världen. De har utvecklat en strategi för Placemaking(svenska: platsbyggnad, platsskapande, platsutveckling) som består av 11 principer samt formulerat konceptet *The power of 10*.

De 11 principerna är:

1. **"The community is the expert"** – Lokala aktörer och medborgare har kunskap om platsen, dess historia och hur den fungerar. Dessa experter förstår vad som kan fungera och vad som kan ge mening åt platsen.
2. **Skapa en plats, inte en design** – Målet ska vara att skapa en plats som både möjliggör möten och stärker band mellan människor, bidrar till en bekväm vistelse samtidigt som den tillåter aktiviteter som ger mervärden på platsen.

3. **Inspirera till partnerskap** – Samverkan kan vara avgörande för att få saker att hända på platsen eller möjliggöra utveckling. Partners kan involveras både före, under eller efter att platsen skapats.
4. **Observera** – Studera hur platser används eller inte används och ta reda på vad som fungerar eller inte fungerar, vad som saknas och vad som kan införlivas. Observera både före, under och efter att platsen skapats.
5. **Ha en vision** – Det är viktigt att ha en gemensam vision som stöttar platsutvecklingen och alla aktörer i en gemensam riktning.
6. **Experimentera: Enkelt, Snabbt, Billigt** – En plats är komplex, och allt kan inte lösas eller bli rätt på en gång. På de bästa platserna kan experiment göras med olika kortsiktiga förbättringar som kan bli testade och utvärderade över tid.
7. **Triangulera** – Det handlar om att fylla en plats med flera anledningar att besöka den, för att uppnå en växelverkan och hållbar användning (se vidare *The power of 10* nedan).
8. **De säger alltid, "det går inte"** – Att börja med småskaliga samhällsinsatser och förbättringar kan visa på effekter som motiverar vidare arbete eller utveckling, och hjälper på så sätt till att övervinna hinder.
9. **Form stödjer funktion** – Designen på platsen är viktig, men det är funktionerna och aktiviteterna som skall tala om vilken form som behövs för att uppnå visionen.
10. **Pengar är inte problemet** – Om civilsamhället och andra partners är involverade i programmering och utveckling, kan kreativa lösningar formas och gemensamma insatser innebära att kostnaderna minskar. Involveras olika aktörer att ha entusiasm och engagemang för projektet kommer kostnaden inte heller vara betydande jämfört med nyttorna.
11. **Platsen är aldrig färdig** - Aktiviteter, väder, klimat, kulturer och människor förändras, och på så sätt förändras även behoven på platser. Platsskapande och platsutveckling handlar om att skapa platser öppna för förändring och flexibilitet.!

The power of 10: Platser frodas när invånare och besökare har flera anledningar (10+) till att vara där. Dessa kan vara en plats att sitta på, lekplatser att besöka, växtlighet att njuta av, konst att röra vid, musik att lyssna på, mat att äta, historia eller aktiviteter att uppleva och människor att möta. Helst bör några av dessa aktiviteter vara unika för just den platsen och återspegla platsens identitet, kultur och historia.

Vad är landsbygds- och skärgårdsutveckling?

Hur gör man idag i Norrtälje

Arbetet med landsbygds- och skärgårdsutveckling i Norrtälje kommun styrs idag av det antagna Landsbygds- och skärgårdsutvecklingsprogrammet 2030 (2018) och den tillhörande Handlingsplanen 2030 (2019). Programmet omfattar hela kommunen utanför Norrtälje stad och innehåller prioriterade områden som infrastruktur, boende,

näringsliv, service, kultur och lokal utveckling. Handlingsplanen anger ansvar, samverkan och tidsperspektiv för olika åtgärder och fungerar som kommunens gemensamma ramverk för hur utvecklingen ska bedrivas.

Utvecklingsfrågorna samordnas genom två centrala forum: landsbygdsrådet och skärgårdsrådet. Råden är rådgivande organ till kommunen och består av representanter från föreningsliv, näringsliv och politiken. De fungerar som viktiga mötesplatser för dialog, informationsutbyte och gemensamma inspel till kommunens arbete. Genom råden fås lokala perspektiv och behov upp, men arbetet bedrivs främst på en övergripande kommunal nivå snarare än genom lokala processer på plats.

Som ekonomiskt verktyg finns landsbygds- och skärgårdspengen, ett etablerat bidrag som föreningar och organisationer kan söka för egna initiativ. Pengen har haft stor betydelse för lokalt engagemang och förmågan att genomföra mindre projekt, men stödet har varit projektbaserat och kortsiktigt. Det har sällan kopplats till kommunens strategiska planering eller till en gemensam långsiktig riktning för platsutveckling.

Leader Stockholmsbygd

Norrtälje kommunen är medfinansierad i Leader Stockholmsbygd 2023–2027, där medlen från EU, staten och deltagande kommuner samordnas för att stödja projekt som stärker hållbar utveckling i landsbygder och skärgård.

Leader-metoden vilar på grundprinciperna lokal förankring, samverkan mellan sektorer och ett lärande som växer fram genom handling. Det innebär ett underifrånperspektiv där utveckling ska utgå från lokala initiativ, behov och resurser. Det handlar om att frigöra den lokala kraften och låta kommunen fungera som möjliggörare snarare än utförare. I projekt finansierade genom Leader ska det lokala partnerskapet mellan ideell sektor, företag och offentlig aktör vara en avgörande framgångsfaktor för att skapa långsiktiga och förankrade resultat. I Norrtälje kommun har fler bygder genomfört projekt som bidragit till platsutveckling med stöd från Leader.

Hur gör andra?

Kommuner i Sverige arbetar på många olika sätt tillsammans med lokalsamhällen för att uppnå en hållbar landsbygds- och skärgårdsutveckling. Här tas några exempel upp som har bäring på Norrtäljes förutsättningar.

Faktaruta: Servicepunkt, är ett grepp som arbetas med på flera platser i Sverige. Grundtanken är att kommunen ger ett bidrag till en kommersiell aktör eller förening för att bedriva viss samhällsservice, som till exempel att sprida kommunal information eller vara en mötesplats. Samarbetet stärker verksamheten som en nod i samhället och ger kommunen möjlighet att ha service och närvaro även där kommunen själva inte har någon lokal eller möjlighet till bemanning.

Bygdsam Örnsköldsvik

Bygdsam är namnet på Örnsköldsviks kommuns nya arbetsmodell och samverkansplattform på landsbygden. Bygdsam står för *Bygden i samverkan* och syftet är att via samverkan kraftsamla och utveckla bygden med åtgärder för ökad trivsel och tillväxt.

Sedan våren 2017 finns det fyra Bygdsam i kommunen, knutna till respektive serviceort med omland, i Nätradalen, Anundsjö, Gideälvdal och Grundsunda. Varje Bygdsam är en ekonomisk förening som står på tre ben: företagen, ideell sektor (privatpersoner och föreningar) och kommunen. Kommunen representeras i respektive Bygdsams styrelse. Kommunstyrelsen har utsett vilka personer som ska företräda kommunen i respektive Bygdsam.

Föreningen är en samverkansplattform som håller ihop dessa tre delar och tar tillvara på allas intressen. Bygdsams respektive verksamhetsledare är kanalen mellan kommun och landsbygd och arbetar med att utveckla samarbets- och samverkansformer som leder till effektivare och smartare lösningar. Bygdsam samverkar mellan de fyra föreningarna för att hjälpas åt och växa tillsammans.

Verksamhetsledarna för respektive Bygdsam förankrar arbetet ute i bygderna samt driver och koordinerar arbetet. Olika arbetsgrupper är knutna till föreningen och jobbar med olika frågor och projekt kopplade till exempelvis turism- och besöksnäring, lokalt entreprenörskap, kommersiell och kommunal service, arrangemang och aktiviteter, infrastrukturfrågor, kampanjer för lokala producenter eller marknadsföring för att öka inflyttning etc. Till detta hör även servicepunkter ute i bygderna. De är träffpunkter och ett sätt för kommunerna att stötta butikerna som finns, vilka är viktiga för bygdernas överlevnad och möjlighet att locka till inflyttning.

Kommunen medfinansierar respektive Bygdsam med 250 000 kronor per år i tre år, initialt. Finansieringsmodellen förutsätter att företag, ideell sektor och enskilda ska vara med och medfinansiera Bygdsam för att tillsammans utveckla bygderna. Det finns ett stort engagemang och vilja hos lokala aktörer att vara med att påverka och bidra till arbetet och den lokala utvecklingen genom Bygdsam. För att stärka Bygdsams ekonomi ytterligare finns det även möjlighet att som förening söka medel till olika projekt, på både regional, nationell och internationell nivå. Stödet från kommunen möjliggör dock att respektive Bygdsam kan arbeta med de frågor som de vill jobba med.

Skärgårdspaketet, Värmdö

Skärgårdspaketet i Värmdö är ett politiskt uppdrag och initiativ av Värmdö kommun som syftar till att möjliggöra för fler att bo permanent i skärgården och därmed skapa livskraftiga skärgårdssamhällen. Projektet involverar dialoger med boende på öarna för att identifiera lokala behov och utmaningar, med målet att ta fram ett anpassat "skärgårdspaket" för varje kärnö inklusive kringöar.

Skärgårdspaketet är en arbetsmetod för Värmdö kommun. Arbetsmetoden innebär främst att genomföra dialog, i första hand med de fastboende, men även med olika intressenter som fritidsboende, näringslivet, länsstyrelsen, region Stockholm, Skärgårdsstiftelsen, grannkommuner med flera. Arbetsmetoden strukturerar även hur Värmdö kommun arbetar internt med skärgårdsfrågor. I huvudsak utgörs det av fem delar:

1. Projektledare: En projektledare har utsetts för att driva arbetet med Skärgårdspaketet. Projektledaren har samordnat arbetet och delvis tagit rollen som skärgårdslots och har stöttat både förvaltning och boende i skärgården i högt och lågt under arbetets gång.
2. Dialogmöten: Varje ö har valt en förening som representerar sin ö, de samlar in önskemål, åsikter och arbetar fram en vision. Ett dialogmöte hålls av kommunen per ö med politik och representanter för ön.
3. Dialogstödgrupp: Dialogstödsgruppen består av representanter från respektive ö som har fått förtroendet att föra öns talan samt Skärgårdarnas riksförbund (SRF), och Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation (SIKO). Gruppen har varit ett stöd i framtagande av underlag och planering av möten och är ett fortsatt stöd i dialogmöten kopplade till specifika ämnesområden.
4. Internt skärgårdsforum: Är ett forum för tjänstepersoner på kommunen med specialistkompetens inom områden som har en direkt, eller indirekt, koppling till skärgårdsfrågor, ex. avfallschef, skolchef, näringslivsutvecklare, lokalstrateger etcetera
5. Styrgrupp: Arbetet leds av en styrgrupp bestående av kontorscheferna för utbildning, samhällsbyggnad, vård och omsorg, kultur och fritid samt projektledaren för Skärgårdspaketet. Kultur och fritidschefen har fått i uppdrag av kommundirektören att ha en styrande roll. Verkställighet sker i ordinarie mål- och budgetprocess samt verksamhetsplaner där respektive nämnd äger sina frågor och budget kopplade till utredningar och utförande.

Från och med 2025 är projektet permanent finansierat i kommunens budget, och en skärgårdssamordnare har rekryterats för att driva arbetet framåt.

Genom dialogmöten har behov identifierats, kategoriserats och prioriterats i olika områden. De högst prioriterade lokala frågorna och gemensamt för många av öarna är exempelvis behovet av fler bostäder, effektiv kommunal verksamhet, transporter och avfallshantering. Arbetet har identifierat många gemensamma behov som kan samordnas och lyftas i olika forum och på olika nivåer. På regional nivå har behov som samsyn kring utveckling av kärnöar, samverkan kring teknisk infrastruktur samt koordinerad marknadsföring för skärgården identifierats. På nationell nivå handlar det om frågor som legala förutsättningar att driva "byskolor" och folkbokföringsregler. Varför samverkan med Region Stockholm, Länsstyrelsen, andra kustkommuner och Skärgårdsstiftelsen är viktigt.

Andra exempel

EDEK, Boden - Edeforsbygdens ekonomiska förening, EDEK, i Boden kommun är ett samlande organ för lokala utvecklingsfrågor och drivs av representanter från bygden. EDEK verkar genom projekt och aktiviteter för att stärka bygden och stödja lokalt näringsliv, underlätta nyetablering och främja offentlig service. En handlingsplan har tagits fram för Edeforsbygden, vilken via dialog med näringsliv och invånare formulerat en vision och mål för bygdens utveckling. Målet är att öka livskvaliteten för boende och främja bygdens ekonomiska, sociala och kulturella utveckling. Den är framtagen av EDEK med stöd från kommunen, och det är EDEK som är ansvariga för handlingsplanen som produkt och kanaliserar arbetet. Handlingsplanen innehåller förslag för hur visionen kan tas till genomförande samt olika ansvarsområden, där både EDEK själva, kommunen, föreningar, allmänhet och det lokala näringslivet fyller olika funktioner.

Utöver detta har EDEK via bidrag från europeiska jordbruksfonden samt med medel från kommunen startat en servicepunkt som är bemannad. På uppdrag av Boden kommun erbjuder EDEK medborgarservice och har en anställd som samhällsvägleddare. Servicepunkten är kommunens förlängda arm i Edeforsbygden. Här erbjuds besökare turistinformation och boende i området personlig service i form av upplysning, vägledning, rådgivning, bokning och kontakt med myndigheter. Servicepunkten är också en mötesplats där det är lättillgängligt att träffas, ta en kopp kaffe och diskutera frågor som rör bygden.

Vingåker - Vingåkers kommun har jobbat aktivt med landsbygdsutveckling. I varje by finns ett byalag som kommunens landsbygdsstrateg träffar och har regelbunden kontakt med. Varje ort har en lokal utvecklingsplan som tagits fram i samarbete med kommun och byalag. Då Vingåkers kommun består av mestadels landsbygd satsar de stort på att lyfta kommunen utifrån detta perspektiv genom satsningen "Vingåkersbygden". Med stöd från EU:s fond för landsbygdsutveckling och Leader Södermanland har Byalaget Kreativa Lappe tillsammans med Vingåkers kommun fått möjlighet att ta fram en förstudie om Byahus och tillhörande bostäder i Lappe. Leaderprojektet syftade till att bidra till bygden Lappes utveckling genom att skapa förutsättningar för förbättrad service, ny mötesplats och nya bostäder.

Röstånga Platsutvecklingsarbetet startade när den lokala skolan fick problem med elevantal och ekonomi. Som svar på detta bildades ett lokalt fastighetsbolag, Röstånga Utvecklings AB (RUAB), som idag har ca 400 delägare boende i byn. Bolaget tar inte ut någon vinst, utan har som syfte att renovera fastigheter i området. På så sätt kom Sveriges minsta konsthall till i byns gemensamma kylhus, som tidigare stått tom och förfallen i många år. Detta blev startskottet till en rad investeringar där fastighetsbolaget köper upp hus som förfaller. Det nedlagda stationshuset har blivit restaurang, och ett par villor har byggts om till lägenheter. Genom att förbättra boendemiljön, tillföra kulturaktiviteter och samlingsplatser har Röstånga idag blivit en attraktiv plats att både bo i och besöka. Utvecklingen i Röstånga har drivits av den

ideella organisationen Röstånga Tillsammans där idén föddes till att även starta fastighetsbolaget. I nära samverkan med lokala aktörer, folkhögskolor och genom att lokalt engagera personer under flyktingströmmen 2015 har samhället sett en stor positiv utveckling. Kommunens driver idag skola och förskola i Röstånga.

Varför en platsutvecklingsstrategi?

Syfte och bakgrund

Vision och politiskt uppdrag

I Norrtälje kommuns Mål och budget 2025–2027 anges att näringsliv- och etableringsenheten ska utveckla en strategi med tillhörande lokala handlingsplaner för att *“identifiera och realisera utvecklingspotentialen på utvalda platser i kommunens landsbygd och skärgård. I samarbete med näringslivsaktörer och civilsamhället ska styrkor och utmaningar kartläggas för att gemensamt driva och främja utveckling på dessa platser.”*

Syftet är att mer systematiskt ta tillvara lokalt engagemang, behov och drivkrafter och samtidigt säkra ett helhetsperspektiv som kopplar platsens utveckling till kommunens pågående planering och investeringar. Strategin är på så sätt både en svarsfunktion på det politiska uppdraget och en långsiktig inriktning för hur kommunen ska arbeta tillsammans med näringsliv och civilsamhälle för att stärka hela kommunens utvecklingskraft. Strategins fokus ligger på ett processinriktat arbete som utvecklas genom att testa och lära sig tillsammans, därför ska strategin ses som en utgångspunkt och startskott för ett sådant arbete. Platsutvecklingsstrategin är kommunens sätt att konkretiseras den politiska viljan om en hel kommun – där stad, landsbygder och skärgård utvecklas tillsammans och där rättvisa villkor för service och delaktighet är centrala principer. Orter, bygder och öar ska kunna utvecklas utifrån platsens specifika förutsättningar, det lokala engagemanget och kunskapen om platsen, samt sträva efter att stärka och bibehålla offentlig och kommersiell service för invånare.

Platsutvecklingsstrategin är inte heller ett fristående dokument. Genom att knyta ihop det lokala med kommunens styrdokument skapas en helhet där varje platsutvecklingsinsats blir en del av den gemensamma riktningen. Den ska vara en del av kommunens samlade styrning och samordnas med:

- Landsbygds- och skärgårdsutvecklingsprogrammet 2030 (2018) med tillhörande handlingsplan,
- Översiktsplan 2050 (2025),
- Handlingsplan för näringslivsstrategi (2025),
- Miljö- och klimatstrategi (2020),
- med flera.

Strategin utgör också startpunkten för ett långsiktigt arbete som ska ske i samverkan mellan alla involverade aktörer. Genom strategin ger kommunfullmäktige mandat att

påbörja arbetet. I detta skede kommer strategin och dess genomförande förankras i den övriga kommun-organisationen.

Strategin avser platsutveckling som utgår från näringsliv- och etableringsenhetens uppdrag, arbetet ska dock samordnas och förvaltas med kommunens samtliga förvaltningar och bolag där det är relevant, så som fysisk planering, gata- och parkarbete, kultur- och fritid och barn- och utbildning. Strategin ska komplettera och förstärka förvaltningarnas och bolagens arbeten och syftar till att söka samarbeten där det ger värde.

Ett förändrat arbetssätt

Norrtälje kommuns arbetsmetoder för landsbygds- och skärgårdsutveckling har gett bredd och engagemang, men också visat behovet av ett mer samlat och platsbaserat angreppssätt. Erfarenheterna från Landsbygds- och skärgårdsprogrammet 2030 och landsbygds- och skärgårdsråden visar att många initiativ växer fram lokalt, men att kommunen saknar en tydlig struktur för hur de ska bemötas, följas upp och kopplas till långsiktiga samhällsprocesser.

Platsutveckling innebär en förflyttning i hur kommunorganisationen arbetar med strategisk samordning kring landsbygds- och skärgårdsfrågor. Fokus flyttas från att kommunen själv initierar och driver projekt till att kommunen är närvarande ute på plats, i dialog och samverkan med bygder och lokala aktörer. Syftet är att stödja lokala initiativ till platsutveckling genom processtöd, kontakter och vägledning. Ett exempel kan vara när en bygdeförening vill rusta upp en mötesplats eller förbättra tillgängligheten till service. Kommunen kan då bidra med processtöd och kontaktvägar till rätt förvaltning, men det är föreningen som driver själva projektet.

I praktiken betyder det att kommunens tjänstepersoner, som redan idag arbetar med landsbygds- och skärgårdsutveckling från kommunstyrelsekontoret, ska:

- fungera som kontaktpunkter för civilsamhället och det lokala näringslivet,
- delta i möten och processer i bygderna,
- arbeta som processledare snarare än projektägare samt följa och stötta platsens utvecklingsresa med syfte att stärka kontinuitet, förtroende och långsiktiga effekter,
- samordna interna personella resurser på kommunen så att civilsamhällets och lokala näringslivets initiativ får tydliga kontaktvägar in i kommunen.

och att bygderna ska:

- Samordna sig lokalt för att tillsammans kunna driva frågor som rör flera aktörer på platsen,
- initiera platsutvecklingsprocesser och agera projektägare,
- samverka med kommunen och andra bygder och platser för att säkra en långsiktig utveckling.

Förändrade ekonomiska förutsättningar

För att platsutvecklingen ska bli långsiktig behöver vi också se över hur resurser fördelas. Strategin innebär att landsbygd- och skärgårdspengen ska prövas att användas på ett nytt sätt för att tydligare bidra till långsiktiga processer snarare än enskilda projekt. Under 2026 ska kommunen genomföra ett pilotprojekt för att pröva nya former för delning av bygdemedel. Syftet är att undersöka hur befintliga stöd, såsom landsbygds- och skärgårdspengen, kan utvecklas för att i högre grad stödja platsutvecklingsprojekt.

Inom ramen för pilotprojektet kan olika modeller prövas, till exempel att medel riktas till platser som arbetar enligt strategins inriktning eller till gemensamma processer som drivs av flera aktörer tillsammans. Erfarenheterna från pilotprojektet ska ligga till grund för eventuella framtida förändringar i kommunens stödformer.

Kommunstyrelsekontoret, inom ramen för kommunens platsutvecklingsuppdrag, ska utveckla befintliga stödformer där:

- resurser används mer strategiskt och långsiktigt,
- nya modeller kan prövas (exempelvis medborgarbudget eller andra lokala finansieringslösningar) för att förena kommunens styrning med lokal förankring,
- stärka koppling och samverkan med Leader Stockholmsbygd.

På så sätt kan platsutvecklingsarbetet fortsätta uppmuntra lokala initiativ och också knyta finansieringen till de processer som bär kommunens platsutvecklingsarbete framåt.

Del 2: Platsutvecklingsstrategi och genomförande

Strategier för platsutveckling i Norrtälje kommun

Här presenteras Norrtälje kommuns strategier för arbete med platsutveckling och hur det hänger ihop med kommunens övriga landsbygds- och skärgårdsarbete.

Strategi 1: Mötas gemensamt mellan offentliga, privata och civila aktörer

Platsutvecklingen ska bidra till att människor på platsen, tillsammans med Norrtälje kommun, får anledning att träffas och samarbeta kring viktiga frågor. Centralt för platsutvecklingen är att våga prova och kunna simulera scenarier som testas innan ett beslut tas.

För att kunna möta upp platsutvecklingsprocesserna ska kommunen anta rollen som processledare, medan representanter från bygderna/platserna är projektägare genom en förening eller gemensamt utsedd representant. Projektägaren initierar och håller i enskilda projekt, medan processledaren ansvarar för framdrift, övergripande och långsiktig styrning av samtliga platsutvecklingsprojekt, samt samordning över tid.

För att kunna utveckla platser ska dessa kriterier uppnås:

- Platsen ska vara en samlingspunkt för en omnejd och ett geografiskt sammanhang, eller vara tematiskt avgränsad.
- Det ska finnas ett formaliserat engagemang kring platsen och de som verkar där, till exempel genom föreningar eller samverkansgrupper som kan vara projektägare och en motpart till kommunen.
- Platsen ska kunna representeras av flera olika intressen som kan samverka, till exempel föreningar, lokalt näringsliv och fastighetsägare, och ta fram gemensamt beslutade prioriteringar.
- Det finns utmaningar kring platsens möjlighet att utvecklas.
- Platsen eller området inväntar en större strategisk utveckling och behöver arbeta med korta perspektivet i väntan på den.

Strategi 2: Synliggöra platser och människor i Norrtälje kommun genom att ta vara på resurser och engagemang

Platsutvecklingen ska bidra till att synliggöra platser och de människor som befolkar dem. Platsutvecklingen ska ta vid där någonting saknas, är bristfälligt eller där något befintligt behöver stärkas.

I Norrtälje kommun finns det idag många platser och bygder med etablerade strukturer för samverkan och utveckling, så väl för föreningslivet som för näringslivet. I byalag och samfälligheter arbetar människor för att utveckla sina fastigheter, platser, byar och öar. Det engagemanget ska kommunen ta vara på. Genom att införa ett processbaserat arbetssätt kan strukturer och resurser som redan finns tas tillvara för att samverka med kommunen, och därmed möjliggöra för ett praktiskt lärande i mötet med varandra.

Kommunen kan på så sätt nyttja lokal kunskap som är nödvändig i det kommunala uppdraget och öka kvaliteten i besluten, och lokala krafter kan med stöd av kommunen komma vidare i frågor som är svåra att lösa på egen hand.

Strategi 3: Låta platsutvecklingen vara en metod för att koppla ihop landsbygd- och skärgårdsutvecklingen med kommunens andra verksamheter

Platsutvecklingsprocessen ska möjliggöra för arbete både här och nu, samt med långsiktigt strategiskt arbete. För detta krävs att en mångfald av offentliga förvaltningar och bolag involveras och kan koppla sin löpande verksamhet till behoven av platsutvecklingsprojekt. Genom att samordna interna och strategiska arbetet med landsbygds- och skärgårdsfrågor kan kommunens förvaltningar och bolag mötas och dela sitt arbete, utbyta erfarenheter och nödvändig kunskap om kommunens verksamhet kopplat till landsbygds- och skärgårdsutveckling. Syftet med detta är framför allt att kunna koppla strategiskt arbete och långsiktiga planer till insatser i närtid och visa på resultat i väntan på eventuella förändringar som tar längre tid att realisera.

Strategi 4: Använda platsutveckling som en del av landsbygds- och skärgårdsutvecklingen

Platsutveckling ska komplettera kommunens pågående arbete med landsbygds- och skärgårdsutveckling. Landsbygds- och skärgårdsråden fortsätter vara viktiga för kommunens arbete, men kompletteras med platsutvecklingsprocessen genom dialoger och projekt samt en ny struktur för intern samordning på kommunen.

1. **Dialoger med bygder:** Bygderna och platserna organiseras (med stöd av processledare från kommunen) så att föreningar så som samfälligheter, företagarföreningar, kultur- och idrottsföreningar med mera gemensamt kan formulera behov och prioriteringar för respektive plats. Dialogmöten kan resultera i att en prioriteringslista formuleras, alternativt tas en lokal handlingsplan fram av representanter för platsen eller bygden.
2. **Landsbygds- och skärgårdsråden:** I råden lyfts aktuella och viktiga frågor upp till diskussion i ett samlat forum. Här identifieras gemensamma behov och lösningar som berör olika delar av kommunen. Råden arbetar också kompetenshöjande.
3. **Intern samordning på kommunen:**
Det finns behov av att samordna kommunens landsbygds- och skärgårdsarbete internt i den kommunala organisationen. I strategins genomförande kan det därför vara lämpligt att pröva en samordningsgrupp kring de frågor kommunen har rådighet över, dit kommunens funktion för platsutveckling inom landsbygd och skärgårdsfrågor kan föra upp frågor som behöver samsyn mellan förvaltningar och avdelningar, men också kan stå för ett gemensamt lärande över förvaltningsgränser. Här kan det också vara relevant att pröva möjligheterna till en styrgrupp likt exemplen från Skärgårdspaketet i Värmdö, se Del 1.
4. **Platsutvecklingsprojekt:** Olika platsutvecklingsprojekt ska initieras ur lokala handlingsplaner eller prioriteringslistor med stöd och resurser (exempelvis

processledare) från kommunstyrelsekontoret, som är ansvariga för landsbygds- och skärgårdsutveckling.

Att arbeta med platsutveckling

Detta är en genomförandeplan och lärandeplan för hur Norrtälje kommuns interna arbete med platsutveckling i landsbygds- och skärgårdsarbetet ska upprättas. Genomförandeplanen ska aktualiseras varje mandatperiod. Varje år ska strategin följas upp och uppdateras i samband med kommunens mål- och budgetprocess. Kommunstyrelsekontoret ansvarar för att redovisa resursbehov, pågående projekt och resultat till kommunstyrelsen.

Ett kommunalt arbetssätt med långsiktigt engagemang.

Under 2026 och 2027 ska kommunen utreda och testa möjliga arbetssätt för en långsiktig utveckling av landsbygd och skärgård genom platsutveckling. Funktioner för att samråda kring ärenden som berör landsbygd och skärgård, till exempel strategisk planering, detaljplanering och bygglov, VA-frågor, gata och park, näringsliv, kultur- och fritid med mera, upprättas.

- Processledare utses från kommunens funktioner som arbetar med landsbygds- och skärgårdsutveckling som driver arbetet framåt, fungerar som kontaktyta/lots mot civilsamhälle och det lokala näringslivet. Denna etablerar en struktur för återkommande dialog mellan bygderna och kommunen samt är sammankallande för den interna samordningen inom kommunen.
- En kommunal samordningsgrupp upprättas varifrån kommunens processledning utgår från med berörda tjänstepersoner inom Norrtälje kommun och dess bolag som kan lyfta frågor från råden, lokala prioriteringslistor och handlingsplaner, samt kommunala handlingsplaner. Samordningsgruppen ska, genom processledaren, agera rådgivande gentemot bygderna i deras arbete med platsutveckling. Rådgivningen kan te sig på olika vis, men exempelvis genom lots-arbete, syftet är att tillgängliggöra kommunens arbete med landsbygds- och skärgårdsutveckling. Lämpliga åtgärder som kommunen har rådighet över diskuteras och beslutas. Samrådsgruppen kan ta vidare frågor till andra forum och grupper så som Stockholmsregionens skärgårdsforum eller olika förbund och nätverk så som Leader Stockholmsbygd. Norrtäljes representant i Leader ska inkluderas i samordningsgruppen och verka för att samverka mellan platsutveckling inom kommunen och Leaders arbete.

Ekonomiska medel fördelas utifrån platsernas behov

Kommunens avsatta medel för landsbygds- och skärgårdsutveckling riktas till platsutvecklingsprojekt som initieras av lokala aktörer och uppfyller kriterierna i strategin. Under 2026 kommer landsbygds- och skärgårdspengen finnas kvar parallellt med budgeten för platsutveckling, för att sedan prövas att övergå till platsutvecklingsprojekt. Kommunen ska i sin samordning arbeta för att kombinera kommunala medel för platsutveckling med externa medel, så som Leader Stockholmsbygd.

Kartlägga kommunens bygder 2026

Kommunen ska se över kommunens uppdelning i bygder och kartlägga platser i enlighet med strategins kriterier. Ett kunskapsunderlag ska tas fram där bland annat platsernas historia och utveckling till idag utgör en viktig grund. Kartläggningen ska genomföras av kommunen, i samverkan med bygderna, och ska resultera i en lista av platser som uppfyller kriterierna i strategin, samt en uppdelning av bygder som är

geografiskt och organisatoriskt relevant för landsbygds- och skärgårdsutvecklingen. Kartläggningen ska också ligga till grund för en turné i bygderna.

Turnera i bygderna 2026–2027

Kommunen ska genomföra en turné som besöker bygderna och utvalda platser. Syftet är att träffa fastboende, fritidsboende, näringsliv och civilsamhälle i by-dialoger och initiera ett arbetssätt/forum där bygderna kan möta kommunen för att diskutera behov, utmaningar och lösningar. Samtalen ska bygga vidare på diskussioner som redan förs i olika format, men ska också syfta till att bredda diskussionen för att fånga upp fler engagerade. Förhoppningen är att dialogen ska sätta igång processer som mynnar ut i lokala prioriteringslistor och initiering av platsutvecklingsprojekt, samt en diskussion om hur det kommunala kärnuppdraget kan utföras närmre dessa platser.

Att genomföra och lära av platsutvecklingsprocesser

Platsutveckling handlar om att lära av processen, experimentera och upprätthålla en ständig utveckling. Det ska göras genom att:

- Arbeta i piloter för att praktisera samtidigt som kombinerar praktik och lärande. Piloterna kan användas som lärande exempel på vad platsutveckling dels kan göra för bygden, dels för samarbetet mellan det offentliga, privata och civila och hur den kommunala organisationen kan utvecklas utifrån nya behov. Under 2025 och 2026 genomförs två till tre piloter som utgör startskottet av det nya arbetssättet. Fokus ska därför ligga på att skapa gemensamma principer för utveckling:
 - Skapa synliga resultat snabbt.
 - Ge invånare kvitto på att idéer tas på allvar.
 - Bygga lärande i kommunen och civilsamhället.
 - Öka legitimiteten för större beslut och investeringar.
- Samla information och dokumentation kring beslut, prioriteringar och praktiskt arbete för att göra arbetet tillgängligt för kommunen och för bygderna, samt utveckla indikatorer för uppföljning av arbetet.
- Kunskapsåterföring genom dokumentation och dialog med bygder, råden, externa forum, samt inom den interna organisationen på kommunen.

Lista med underlag som är relevanta

Workshop landsbygd- och skärgårdsforum 2023

Landsbygds- och skärgårdssäkring i Norrtälje kommun, 2024

Rapport med förslag på hur landsbygd- och skärgårdsperspektiv kan införas som obligatorisk del i kommunens tjänsteutlåtanden.

Ö - till - ö, Länsstyrelsen

Dialogprojekt som genomfördes av länsstyrelsen

Förstudie Gräddö Rävnäs, inkl. medborgardialog, 2024

Genomfördes av Norrtälje kommun våren 2024 och innefattar en vägledning för fortsatt utveckling av byarna.

Förstudie Grisslehamn, inkl. medborgardialog 2025

Förstudie som genomförs under 2025 och inkluderar en medborgardialog.

Handlingsplan för strategisk planering, 2025

En handlingsplan som visar på vilka behov av fördjupningar av översiktsplanen (FÖP:ar) som finns efter att Översiktsplan 2050 antagits, samt vilka projekt som kan hanteras med alternativa planeringsverktyg, bland annat platsutveckling.

Workshops i Landsbygdsrådet och Skärgårdsrådet, 2025

Sammanställningar av workshops som hållits i Landsbygdsrådet 15 maj 2025 och 11 september 2025, samt i Skärgårdsrådet 22 maj 2025 och 17 september 2025.